

หัวข้อวิจัย กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์
การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ

ผู้วิจัย อำนวย ชัยโยธา

ปีที่ทำการวิจัย 2531

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษา "กระบวนการต้องโทษ" ในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ เพื่อที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบกันในระดับที่น่าสนใจ ลักษณะของการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร รายงานผลการวิจัยในรูปแบบของการ "พรรณนาวิเคราะห์" (analytical description)

ขอบเขตของการวิจัยได้จำกัดกรอบไว้เฉพาะในแง่ของ "กระบวนการต้องโทษ" ในกฎหมายอาญากับในพระวินัย โดยจำกัดกรอบเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขต คือ

- 1 บทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ
- 2 กระบวนการบัญญัติความผิด และ โทษ ในกฎหมายกับในพระวินัย
- 3 ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิด และต้องรับโทษในกฎหมายกับในพระวินัย
- 4 ความผิดและโทษที่จะได้รับจากการล่วงละเมิดกฎหมายกับพระวินัย
- 5 กระบวนการพิจารณาคดีในกฎหมายกับในพระวินัย

ผลของการวิจัยปรากฏดังนี้

1 ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีบทบาทอย่างสูงต่อการจัดระเบียบสังคม ถือได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็เป็น "วิศวกรสังคม" (social engineering) คือมีบทบาทต่อการออกแบบ และสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ตลอดจนกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อใช้บังคับความประพฤติให้เป็นไปตามที่กฎหมายและพระวินัยต้องการ ทั้งกฎหมาย และพระวินัยต่างก็มีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบต่อกันในบางแง่บางประเด็น ถ้าจะให้ดีที่สุดจะต้องใช้ทั้งกฎหมายและพระวินัยควบคู่กันไป

2 กระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษในกฎหมายกับในพระวินัย มีกระบวนการที่พอจะเปรียบเทียบกันได้คือ การบัญญัติกฎหมายในสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวที่จะตรากฎหมายใด ๆ ออกใช้ โดยอาจจะทรงตราด้วยพระองค์เองหรือทรงแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติขึ้นเพื่อยกร่างก็ได้ แต่ในสมัยการปกครองด้วยระบบรัฐสภา การร่างกฎหมายกระทำได้โดยผ่านระบบรัฐสภา ส่วนกระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษในพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวที่จะบัญญัติพระวินัยสิกขาบทใด ๆ ขึ้นใช้ การบัญญัติพระวินัยพระพุทธเจ้าจะทรงกระทำก็ต่อเมื่อมีมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัยเกิดขึ้นก่อน เมื่อมีเรื่องเป็นที่โจษขานขึ้นแล้วก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงไตร่สวน เมื่อได้ความสมจริงแล้วก็จะทรงกระทำ "ธรรมิกถา" ขึ้นนะ เพื่อแยกแยะเหตุผลให้เห็นถูกผิดชัดชั้ว แล้วก็ทรงบัญญัติพระวินัยสิกขาบทนั้น ๆ ขึ้น เรียกว่า "พระปฐมบัญญัติ" ถ้าต่อมามีภิกษุรูปใดอาศัยช่องโหว่ของพระปฐมบัญญัติเพื่อละเมิดพระวินัยในลักษณะที่คล้ายคลึงกันอีก ก็ทรงบัญญัติ "พระอนุบัญญัติ" ในลำดับถัดมา

3 ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิด และต้องรับโทษในกฎหมายกับในพระวินัย ในกฎหมายถือว่าการกระทำที่เป็นความผิด และต้องรับโทษ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ก่อนว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วและมีผู้ละเมิดอีก ก็ให้พิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำตามความหมายของกฎหมายหรือไม่ ถ้าเป็นการกระทำตามความหมายของกฎหมายก็ให้พิจารณาต่อไปว่าครบองค์ประกอบภายนอกและภายในหรือไม่ ถ้าครบองค์ประกอบของความผิด ก็ให้พิจารณาต่อไปว่ามีกฎหมายยกเว้นความผิดสำหรับการกระทำนั้นหรือไม่ ถ้าไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดก็ให้พิจารณาต่อไปว่ามีกฎหมายยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ ถ้าพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนแล้วก็ถือว่ามีความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย ส่วนในพระวินัยมีหลักการพิจารณาการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิด และต้องรับโทษพอจะเปรียบเทียบกันได้ในการทำงานเดียวกัน ทั้งในส่วนที่เป็นลักษณะของการกระทำ, องค์ประกอบของการกระทำคือ "สจิตตกะ" อันได้แก่ความจงใจหรือเจตนา และ "อจิตตกะ" อันได้แก่ความไม่จงใจหรือไม่เจตนา และพิจารณาถึงพระวินัยได้บัญญัติยกเว้นความผิดและโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่

4 ความผิดและโทษที่จะได้รับจากการล่วงละเมิดกฎหมายกับพระวินัย ความผิดทางอาญา แบ่งได้ 12 ลักษณะ และโทษทางอาญามี 5 สถาน ส่วนความผิดและโทษในพระวินัยแบ่งตามชนิดของโทษ (อาบัติ) ที่จะได้รับ คือ อาบัต้อย่างหนัก ได้แก่ "ปาราชิก" มี 4 ลักษณะ, อาบัต้อย่างกลาง ได้แก่ "สังฆาทิเสส" มี 13 ลักษณะ และอาบัต้อย่างเบา อันได้แก่ ฤๅลัจฉัย, ปาจิตติย, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุณภษิต มีหลายลักษณะ

5 กระบวนการพิจารณาคดีในประมวลกฎหมายอาญากับในพระวินัย กระบวนการยุติธรรมในประมวลกฎหมายอาญาเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ, ศาลชั้นต้น, ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาเป็นที่สุด ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีในพระวินัย เมื่อภิกษุรูปใดกระทำความผิดวินัยก็จะมี การฟ้องร้องกันในสำนักบุคคล, คณะบุคคล หรือสำนักสงฆ์ แล้วมีการไต่สวนคดีตามลำดับขั้นตอนจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยเพื่อลงนิคหกรรม ถ้าคู่กรณีไม่พอใจคำวินิจฉัยนั้นก็สามารอุทธรณ์หรือฎีกาต่อพระพุทธเจ้า คำวินิจฉัยชี้ขาดของพระพุทธเจ้าถือเป็นที่สุด ส่วนการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาให้ดำเนินการฟ้องร้องต่อคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ถ้าคู่กรณีไม่พอใจคำวินิจฉัยการลงนิคหกรรมก็สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาต่อคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา คำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาชั้นฎีกาถือเป็นที่สุด

Research Title : A Comparative Study of the Process of Punishment in
the Code of Criminal Law and in the Vinaya of Saṅgha

Researcher : Amnuay Yassayotha

Year of Research : 1988

Abstract

The main purpose of this research was to investigate the process of punishment in the Code of Criminal Law and that in the Vinaya of Saṅgha in order to study, analyse and compare their interesting aspects. It is a documentary research and the results will be reported in the form of an analytical description.

The research covered the following aspects:

1. the influence of the law and the influence fo Vinaya upon the society
2. the process of determining offenses and punishments
3. actions that can be counted among offenses and are punishable
4. the punishments a person must receive for wrong - doing.
5. the process of considering cases

The results were as follows:

1. Both the law and the Vinaya have a great influence upon our society. Each is social engineering, that is they each have an important role in designing the relationship pattern between agents

and persons in society. Both the law and the Vinaya have advantages and disadvantages in one way or another. The best is to take them both into consideration.

2. In those days before having the parliament, the king was the only one who had the rights to make a law. He could either do it by himself or nominate those whom he considered qualified for making it. However, since Thailand has been a democratic country, all laws need to be passed by Parliament. In the same way, the Lord Buddha was the only one who had the rights to establish a disciplinary rule, "Sikkha pada". He would do so only if there was a monk doing something inappropriate. Buddha summoned the monks for the meeting and then investigated. After he had found out the truth, he discussed the case concerning the doctrine "Dhammikatha" to show those monks what was good, what was bad, what was right, and what was wrong. Consequently, the Lord Buddha made a disciplinary rule mentioning such an action as a breach of discipline.

3. A person is punished if he has done something against the law. In other words, there is a law saying that such an action is illegal. However, when there is a case, there is, again, a consideration to investigate whether that person is genuinely wrong. Here both the action and the intent are taken into consideration. If it comes out that that person has done wrong, the judge has to find out whether the doer must receive punishment. The process is the same as in the Vinaya. Volition and non-volition are taken into consideration as well.

4. According to the criminal law, there are 12 instances which can be counted among offenses and there are five punishments. On the other hand, offenses and punishments in Vinaya can be classified into three main categories : severe Apatti "Parajika", moderate Apatti "Sanghandisesa", minor Apatti. Each respective Apatti is divided into four, thirteen and numerous sub - categories.

5. The process of justice in the code of law is thus : from the investigators, to the public prosecutor, to the court of justice, to the appeals court, and finally to the supreme court of appeal. The process of considering a case in Vinaya is as follows : when a monk has done anything wrong first it will be taken to a senior member of the Order, or to a group of senior members of the Order or to a monastic residence. Next there is a trial for the case. Third there is a consideration for punishment. If a person concerned is not satisfied with a decision he can present a petition to the Lord Buddha. Whatever is said by Buddha is final. And the process of considering a case in the law of Mahathera Council is to do it step by step from the lower committee up to the supreme. Whoever is not satisfied with the punishment can present the case to the appeal and the supreme committee. The decision of the supreme committee means the end of the process of justice.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้นและสำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัย
รู้สึกถึงบุญคุณของแต่ละท่านอย่างสูงยิ่ง

ท่านแรกที่ช่วยกระตุ้นให้งานวิจัยนี้เกิดขึ้นคือ รองศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน
รองคณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านผู้นั้นนอกจากจะเป็นอาจารย์ผู้ประสิทธิ์
ประสาทความรู้ด้านวิชาปรัชญาแก่ผู้วิจัยแล้ว ท่านยัง "ช่วยจุดชนวนทางความคิด" ให้ทำการวิจัย
เรื่องนี้ และท่านยังได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการวิจัยอีกหลายประการ

อาจารย์จิตต์ เผือกผ่อง และอาจารย์นศักดิ์ บุญรัมย์ แห่งภาควิชาปรัชญาและศาสนา
วิทยาลัยครูสงขลา ลองท่านนี้เป็นผู้รู้เรื่องพุทธศาสนาและพระวินัยเป็นอย่างดี นอกจากท่านได้ให้
คำแนะนำหลายประการเกี่ยวกับเรื่องวินัยของภิกษุแล้ว ท่านยังได้อนุเคราะห์ให้เยี่ยมเอกสาร ตำรา
เพื่อทำการค้นคว้าวิจัยอีกหลายเล่ม

อาจารย์ปรีชา เทพหัสดิน ณ อยุธยา อาจารย์สนธิ บุญฤทธิ์ อาจารย์ประสิทธิ์
ฤทธาภิรมย์ อาจารย์อัฉร่า แซ่ลิ้ม และอาจารย์นารีรัตน์ บุญจน ได้กรุณาอ่านตรวจทานต้นฉบับ
และท้วงติงเรื่องการใช้ภาษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาจารย์เสริมศรี ฤทธาภิรมย์ แห่งภาควิชาภาษาต่างประเทศ วิทยาลัยครูสงขลาได้
กรุณาแนะนำเกี่ยวกับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

อาจารย์ทวี บำรุงศักดิ์ แห่งภาควิชาศิลปศึกษา วิทยาลัยครูสงขลา ได้กรุณาออกแบบปก
และคุณวิรัตน์ สายสิทธิ์ ได้ช่วยเข้าเล่มและจัดรูปเล่ม

บุคคลสำคัญยิ่งอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนช่วยเกื้อหนุนคือ ดร. จรินทร์ ชาติรุ่ง อธิการวิทยาลัย-
ครูสงขลา ท่านนั้นนอกจากจะเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้วิจัยแล้ว ท่านยังได้ให้กำลังใจแก่
ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

ผู้วิจัยรู้สึกขอบคุณทุกท่านที่เอื้อนามมา เป็นอย่างสูง

ศัพท์และการอ้างอิง

1 ศัพท์

ในงานวิจัยนี้มีศัพท์บางคำที่ใช้ในพระวินัยปิฎกอันถือเป็นข้อมูลชั้นต้น กับที่ใช้ในตำราหรือเอกสารอื่น ๆ อันถือเป็นข้อมูลชั้นรอง เขียนไม่เหมือนกัน เช่น พระสุทินน์ - พระสุทิน, ปาติโมกษ์ - ปาฏิโมกษ์ และยังมีคำอื่น ๆ อีกบางคำ

2 การอ้างอิง

2.1 การอ้างอิงจากเอกสารตำราทั่วไป

การอ้างอิงจากเอกสารตำราทั่วไปอ้างตามแบบที่นิยมกันคือ

ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง หน้า

2.2 การอ้างอิงจากพระไตรปิฎก

งานวิจัยนี้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง ชุดจำนวน 45 เล่ม พิมพ์ครั้งที่ 4 พุทธศักราช 2525 ซึ่งจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ที่ใช้ประกอบอ้างอิงส่วนใหญ่คือ พระวินัยปิฎก เล่มที่ 1 - 8 โดยมีวิธีอ้างอิงดังนี้

ไตร. 1/186/296

หมายถึง พระไตรปิฎก เล่ม 1 ข้อ 186 หน้า 296